

**ДЕВІАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО МОВЛЕННЯ:
ОБСЦЕННА ЛЕКСИКА
(НА МАТЕРІАЛІ БЛОГІВ НА «ЦЕНЗОР.НЕТ»)**

В. М. Барчук

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua*

Мета. Стаття присвячена дослідженню особливостей сучасного українського суспільного мовлення на матеріалі текстів блогерів інтернет-видання «Цензор.нет». Об'єктом аналізу є девіації у публіцистичних текстах, зокрема зумовленість та особливості використання обсценної лексики. Традиційно мовні девіації розглядають як комунікативну невдачу чи помилку. У праці визначено новий аспект інтерпретації девіацій як засобу досягнення комунікативної мети, реалізації інтенції адресанта, розкриття змісту та емоційно-оцінного спрямування дискурсу. Обґрунтовано підстави використання обсценної лексики в публічному мовленні, оцінено її доречність, функціональні межі та етнічні особливості вживання. Визначено перспективи та завдання розвитку українського суспільного публічного мовлення.

Дослідницька методика. Ключовим методом дослідження є описовий. Водночас використано порівняльно-типологічний аналіз денотативно-конотативного, емоційно-оцінного, культурно-етичного значення обсценних лексем та їхнього функціонального статусу. Контекстуальний аналіз дозволив встановити тло та зумовленість функціонально-семантичного навантаження умисних девіацій як текстотвірних засобів.

Результати. Дослідження мови блогерів виявило, що мовні девіації є типовою ознакою текстів сучасного медіапростору. Встановлено, що частина девіацій є наслідком динамічності інформаційного поля, зумовлена лакунами у формуванні мовної особистості, а також низьким рівнем вимог до мовної культури. З іншого боку, частина мовних, перш за все лексичних, девіацій є свідомим вибором авторів, зокрема використання обсценних слів. Вказано на рівень стилістичної маркованості обсценної лексики, яку автори використовують прямо, евфемізуючи чи представляючи її вже як жаргонно-сленгову. Визначено доречність використання девіантної лексики з погляду перспективи розвитку українського суспільного мовлення.

Наукова новизна. Обґрунтовано авторську концепцію лексичних девіацій як засобу досягнення комунікативної мети, запропоновано мо-

дель опису обценної лексики у суспільному мовленні на основі цілісного аналізу тексту, його комунікативно-прагматичних особливостей, зумовленості появи мовних девіацій.

Практичне значення. Матеріал дослідження може слугувати для опрацювання стилістично маркованих компонентів авторського дискурсу в межах курсу лінгвоаналізу тексту. Висновки та узагальнення сприятимуть опрацюванню засад розвитку і суспільного мовлення, і української мовної особистості.

Ключові слова: суспільне мовлення, мовна девіація, лексема, обценна лексика, мовна особистість.

Інформаційний простір України пробуває особливий період. Перш за все його визначає війна, яка одноставно визнана як боротьба за цінності, протистояння добра і зла, світла і темряви, правди і брехні, совісти і безчестя. Це зумовлює необхідну високу активність і емоційність суспільної комунікації. З іншого боку, усвідомлення українцями своєї історичної місії як форпосту свободи цивілізованого світу зумовлює безапеляційність і прямоту висловлювань та оцінок. Варто звернути увагу й на високий рівень вимогливості до громадянської і людської позиції в умовах жертвовного служіння і випробувань більшості українців, чіткі й однозначні оцінки як щоденних суспільних і життєвих, так і глобальних подій. Усе це впливає на різні аспекти суспільного мовлення, накладає відбиток на публічну і приватну комунікацію, стрімко піднімає поріг нетерпимості до напівправди, подвійних стандартів, позірних умовностей та надуманої толерантності. Це природно, адже абсолютне зло, яке уособлює росія, не подолати моралізаторством та занепокоєнням. Окрім усього, в інформаційному просторі України з'явилося багато авторів-неофітів, які учора були російськомовними, а сьогодні активно працюють в україномовному інформаційному полі. Зважаючи на наведені чинники впливу на сучасне суспільне мовлення, можемо зазначити, що, з одного боку, девіації є поширеним явищем у сучасній суспільній мовній практиці, з іншого, вони є характеристичною прикметою сучасної комунікації, особливістю публічного мовлення.

Концептуально мовні девіації опрацьовано ґрунтовно. Основу їхнього вивчення в українському мовознавстві заклав Ф. Бацевич, аналізуючи та типологізуючи мовні девіації як комунікативні невдачі [2, с. 213-249]. Однак визначення поняття мовної, зокрема комунікативної девіації («**девіація комунікативна** – збій у спілкуванні, недосягнення перлокутивного ефекту, причиною яких є недостатня комунікативна компетенція адресанта, перш за все недотримання правил, максим, постулатів, конвенцій комунікативного кодексу»); «**девіація мовна** – тип комунікативної невдачі чи збою у спілкуванні, причиною яких є недостат-

ня мовна компетенція учасників» [2, с. 322]) є прикладом комунікативної невдачі. Звичайно, вона не зумовлена компетенцією автора, а спробою визначити вузьке розуміння терміна *мовна девіація* (комунікативна невдача) на тлі уже усталеного значення терміна *девіація* в психології (біхевіоризмі) соціології, зокрема й криміналістиці (також менш відомого загалу із царини техніки чи біології), що визначає *відхилення, поведінкове відхилення* (наприклад, девіантна поведінка). При цьому відхилення не обов'язково є невдачею, а здебільшого свідомим вибором. Домінантний напрям сприйняття і трактування терміна у мовознавстві (мовне відхилення) зумовлений і таким визначенням поняття *девіації у спілкуванні* – «різноманітні типи комунікативних невдач, помилок, обмовок, описок, провалів тощо...» [там само]. Отож термін *мовна* чи *комунікативна девіація* назагал потрактовують як помилку чи відхилення від норми, а ніби визначальна комунікативна ознака девіації – невдача – постає факультативною, периферійною. Натомість широко вивчають девіації як відхилення від мовної норми. Огляд проблематики сучасної комунікативної девіатології зробила Х. Дяків (див.: [4]); водночас, на нашу думку, девіатологія як наука має інтерпарадигматичний статус, лінгвальний аспект є її складником, натомість мовні девіації варто вивчати у межах лінгвістичних наук за різновидом відхилень від норми (фонетичні, граматичні, стилістичні, лексичні і под.).

В окремих розвідках мовні девіації опрацьовано в контексті девіантної поведінки, яка порушує суспільні норми і, очевидно, неминуче супроводжується девіантною комунікацією, яку визначають через мовні засоби [5]. Девіативність у мовленні, як указує Ю. Макарець, є прикметою текстів українських інтернет-ЗМІ [6]. Це зумовлено не тільки вузькістю українського інтернет-простору, а й огріхами мовлення провідних і популярних новинних видань, зокрема «Української правди», на сторінках якого і кальки з російської, і невинуваті англіїської лексики, і банальні помилки та недогляди [6, с.73].

Важливо зауважити, що і сьогодні у суспільстві не сформовано розуміння визначальної ролі правильного і шляхетного мовлення як зразка для формування власне української мовної особистості, яка визначає і визначатиме світоглядний і культурний рівень суспільства. Саме на цей аспект девіацій медійної комунікації указує І. Домрачева, звертаючись до суспільно-політичного та спортивного дискурсу ЗМІ [3]. Т. Мішеніна, аналізуючи мовні девіації як відхилення від норми, використовує термін *інтерферема* – одиниця, «утворена шляхом буквального перекладу з урахуванням фонетико-типових норм мови, що зазнає впливу» [7, с. 110]. Шкідливість девіацій-інтерферем полягає в тому, що вони є «небезпечним денаціоналізуючим явищем, тому що витісняють з ужитку питомі мовні одиниці» [там само].

Зараз очевидно, що до мовних девіацій адресанти звертаються свідомо та надають їм функціонально-стилістичного, зокрема й аксіологічного значення; наприклад, підхоплена усім інформаційним простором тенденція власні назви, пов'язані із ворогом, писати з малої літери (див. перший абзац). З погляду правописної норми – це девіація, а з погляду функціонально-стилістичного – мовний засіб вираження інтенції автора, зокрема прагматичної семантики та конотації. Отже, час визначити ще один аспект *мовної девіації* – семантико-стилістичного та емоційно-оцінного засобу реалізації комунікативної інтенції мовця.

Здійснюючи аналіз перш за все лексичних девіацій сучасного суспільного мовлення на матеріалі дописів блогерів на «Цензор.нет», будемо розрізняти девіації-помилки і девіації, зумовлені рівнем володіння українською мовою, та девіації як семантико-стилістичні засоби крізь призму їхнього впливу на публічну комунікацію та формування адекватного медійного дискурсу. Усвідомлюємо, що межа між девіаціями-помилками та тими, які зумовлені рівнем володіння українською мовою, умовна, але, указуючи на них, хочемо розмежувати вживання властивих мовцеві форм і тих, що виявляють рівень мовної компетентності. Для порівняння можемо вказати на вживання мовцем, наприклад, діалектизмів, які є для нього природними та незамінними за денотативно-конотативним наповненням, і слів чи форм, що виявляють лакуни у формуванні мовної особистості (невеликий мовленнєвий досвід, нерозвинене відчуття мови, відсутність навичок культури мовлення, зокрема й традиції звертатись до довідкових джерел). Наприклад, форма *по позиціям, по ворогам*, яка зайшла масово в медійне мовлення в останнє десятиліття, є грубою помилкою у вживанні місцевого відмінка та свідчить про лакуни у засвоєнні програмового матеріалу з мови у середніх класах загальноосвітньої школи або іншомовне підґрунтя мовної особистості. Ще одна причина – байдуже або інертне ставлення до чистоти мови і нульове мовне чуття, небажання вчитись та вдосконалювати власне мовлення, мовна маргінальність. Такий рівень типово виявляють спортивні коментатори, що зумовлено, ймовірно, більшою увагою у шкільному віці та в студентський час до спортивної кар'єри. Ми звертали уже увагу на цю прикмету спортивної журналістики [1].

Аналіз мови блогерів на «Цензор.нет» буде спрямовано на умисні девіації, які не постають як комунікативна невдача чи помилка, а як свідомий вибір автора, як реалізація його комунікативної інтенції. З цього погляду звернемо увагу на масове використання обсценної лексики як типового явища сучасного українського медійного дискурсу. Отож використання девіантної лексики не є наслідком незнання, низької мовної компетентності чи лакун в освіті; це прийнятна для авторів форма висловлення і, очевидно, на їхню думку, найбільш доречно у конкретному випадку.

На початку огляду типових відхилень від норми у мові блогерів згадаю відоме гасло про ворожий корабель. Звичайно, героїчна козацька відповідь окупантові мовою окупанта цілком виправдана, адже таку він розуміє найкраще. Однак це мова ворога, що виявляє його світогляд і менталітет. Звернімо увагу на суцільну девіантну комунікацію ворогів, яка не має ситуативних обмежень: вона однакова у суспільному, професійному та родинному спілкуванні. Це свідчення девіантної свідомості і девіантного світу. Сфера стосунків, зокрема інтимних, для московитів – це насилля, бруд, зневага, приниження і збочення, яка є проекцією світу, у якому вони живуть і проти якого протестують у пасивній формі обценности. Уся енергія протесту, спротиву брутальному і безправному світові, у якому вони живуть, зневаги до нього реалізується у матірній лайці. Вона соціально всезагальна, бо таке відчуття життя і такий стан буття торкається кожного. Це спосіб єднання у суспільній оцінці дійсності, це, як кажуть московити, *скрепы*.

Масове входження цієї лексики в український суспільний дискурс і сферу публічного мовлення, хоч і тимчасове, але згубне. Нецензурщина серед молоді, підлітків, школярів й так була масовим явищем, нав'язаним споживанням російської масової псевдокультури, а натомість уже узвичаїлася як суспільна норма; «доводиться констатувати, що такі явища, як мовне насильство та загальне огрубіння мови, стають фактами нашої дійсності ... вони прямо відбиваються у мові дітей і підлітків шкільного віку» [8, с.57]. В Івано-Франківську додумалися виготовити білборди з відомою фразою про корабель у національних кольорах: жовті літери на синьому тлі! Прикро.

Найважливіше, що це чужа культура, сьогодні це культура ворога. Питомо українських «жорстких» нецензурних слів із сексуальної сфери немає, адже в українців переважає скатологічна домінанта інвективної культури, що загалом свідчить про високий рівень охайності у побуті (див.: [8, с. 33-34]). Безвідносно до етимології та походження конкретних обценних лексем як поведінковий мовний стереотип вони уходили і входять як елемент російської мовної картини світу. «Власне матизми як лайка в історичній ретроспективі, очевидно, не були притаманні українській лінгвокультурі» [8, с. 37]. У словнику Б. Грінченка пояснення дієслівних словосполучень «*Лаяти в батька, в матір, лаяти по московському*. Ругать матерно» [Грінченко, т.2, с. 348] відсилає до мовної традиції московитів.

Звертаючись до характеристики сучасних мовних девіацій у текстах блогерів на «Цензор.нет», використаємо не типологічний принцип групування аналізованих одиниць у різних текстах, а звернемося до цілісного розгляду авторського дискурсу. Це об'єктивно зумовлено тим, що визначаємо умисні мовні девіації одним із засобів текстотворення та розкриття ідейно-змістового наповнення публічної комунікації, яка для

блогера є формою представлення власної громадянської позиції. З іншого боку, перелік авторських девіацій визначатиме мовну особистість адресанта (усі автори є відомими в Україні людьми).

Роман Ратушний. Текст Р. Ратушного – не з блогу «Цензор.нет», а із Фейсбуку, але поданий на сайті в пам'ять про загиблого героя. Допис має назву «Дві поради». Впадає в око зумовлена життєвим досвідом і цілком виправдана безапеляційність, емоційність, непримиренність у відстоюванні переконань. У тексті натрапляємо на два типи відхилень від норми: неумисні та умисні. Неумисні відхилення – це пунктуація (сьогодні в інтернет просторі кожен автор використовує пунктуацію на власний розсуд і керуючись власним відчуттям смислово-інтонаційної синтагматики) та нецензурна лексика. Три випадки пунктуаційних помилок стосуються відокремлення залежного підрядного речення, один – вставного слова, ще один – кома перед *тощо*. Указані пунктуаційні огріхи жодним чином не впливають на сприйняття чи розуміння тексту.

Умисні девіації. Порушення фонетичної кодифікації прізвища у суфіксі *-ич-* (ужито *-ич-*) та написання прізвища з малої літери: *Не намагайтесь врятувати свою картинку світу і зону комфорту, загортаючи реальність у фентезійний володар перснів або слова арестовіча*. Це свідома оцінка діяльності та постаті О. Арестовича патріотичною частиною суспільства, а також учасниками війни за його неоднозначну національну і громадянську позицію, контрверсійні погляди, часто зумовлені самопіаром, стиль повідомлень про події на фронті. Написанням з малої літери Р. Ратушний узагальнив образ О. Арестовича до типового явища арестовщини, понизив його у ставленні до рівня ворогів, що дезорієнтують українських громадян. Важко визначити, чи свідомою була зміна відмінка: *загортаючи реальність у фентезійний володар перснів* замість *фентезійного володаря перснів*. Можливо, це мовне чуття, яке узагальнює образ до типового, отже, деперсоніфікованого, і припускає вживання іменника у знахідному відмінку (для неістот) замість родового (для істот). Указані девіації не тільки виявляють значення сказаного та дають оцінку об'єктові чи субектові (слову, поняттю якого стосується девіація), а й формують ширше тло висловлення. Уважаємо доречною зміну типової форми усталеного поняття *картина світу* на *картинка світу*, щоб разом із поняттям *зона комфорту* показати дріб'язковість і ефемерність егоїстичного, а не громадянського світогляду.

Використання нецензурної лексики є свідомим і зумовленим інтенцією автора. У публіцистичному дискурсі це девіація: *Ось вам проста модель: є орда, яка рухається зі сходу за багатствами заходу. Вона буде туди рухатись незалежно від вашого бажання і хуйні яку ви прочитали у Харарі*.

Хуйня, ж., осбц., згруб.-просторозм.1. зневажл. або презирл. Щонебудь незначне, не варте уваги [8, с. 400]. Автор не тільки виявляє зне-

важливе ставлення до історичних нарисів Ю. Харарі, можливо, зумовлене і текстом, і згодою автора відредагувати матеріал, що стосувався України і росії, для російського видання на вимогу російської цензури, мотивуючи це бажанням не втратити читача. Автор указує, що пошук порядку в історичних філософських опусах марний, коли триває війна, коли відбувається геноцид українців. Р. Ратушний хоче розвінчати марні обивательські надії, зокрема загорнуті в інтелектуальні маніпуляції зі свідомістю, у які хочеться зануритися і відійти від реальності.

Застерігаючи від того, що половинчатість в підходах до самоідентифікації та визначення неминучих пріоритетів, загравання з російською субкультурою випалить власну ідентичність, Р. Ратушний жорстко звертається до «поміркованих українців»: *Ви можете в це не вірити, думати, що це пропаганда, тощо. Але ви, вибачте довбойоби, те ж саме казали 9 років тому. Ви вважали маргіналами тих, хто давав вам панацею. А тепер повторюєте за ними кожне слово. Довбойоб, ч., обсц., презирл.* 1. Тупа, недалеко людина [8, с. 153]. Емоційний струс через лайку та образу покликаний вивести читача з летаргії пасивності та сприйняти заклик автора. Уважаємо, що ситуативно наведені лексичні засоби сприяють досягненню комунікативної мети.

Володимир Горковенко. Матеріал В. Горковенка має назву «Про бл@#\$тво, яке „не на часі”». Як бачимо, графічний евфемізм у заголовку позначає слово з групи обценної лексики, яке, очевидно, відіграє концептуальну роль у розкритті змісту та ідеї допису. Чому загалом досвідчений політик і журналіст вибрав таку форму представлення свого публіцистичного матеріалу? Очевидно, вибравши девіантний варіант позначення поняття і явища, яке описує, автор показує усю ницість і аморальність політичних кіл, діяльність яких не змінила ні війна, ні загроза українській державності, ні страждання співвітчизників. **Блядство, с., обсц., згруб.** 2. Те, що варте засудження; велика підлість, неподобство. 3. Безлад, відсутність будь-яких норм [8, с. 99].

Жорсткий і брутальний за добором мовних засобів стиль витримано в усьому тексті. Девіації стосуються не тільки використання обценної лексики, вони представляють і загальноновживані стилістично марковані слова. Перше речення: *Мене вже відверто кумарить мантра „не на часі”*. Це сленгове слово, що використовує молодь, соціальні групи, що мають досвід уживання психотропних чи наркотичних речовин або ті, хто обирає певний ситуативно зумовлений варіант зниженого розмовного стилю. Інтернет-словник «Горох» подає таке тлумачення: **Кумарити, жаргон.** Запаморочувати кого-небудь, діяти набридливою [goroh.pp.ua]. Інтернет-словник українського сленгу подає чотири короткі визначення: 1. Стан після наркотичного сп'яніння. 2. Наганяти сон. 3. Набридати. 4. Пригнічувати [slovnyk.me]. Використання цього слова, ймовірно, одразу переносить тему публікації на рівень морального соці-

ального дна, хоч зі змісту одразу зрозуміло, що вона про діяльність нечесних і аморальних політиків, які користаються із ситуації в країні, щоб зловживати владою: «У мене викликає **рвотний рефлекс**, коли будь-який натяк на критику когось чи чогось одразу генерує фразу «ви підігруєте путіну». Причому це кажуть ті, хто усі 8 років **ржав як коняка пришепкувата** з фрази, що Путін не полишив надію захопити Україну». Як бачимо, стиль публікації виконує когерентну роль.

У тексті публікації використано такі девіантні лексеми: **сміху*очки**: Ну як, **сміху*очки** «ато путін нападъот» це актуальні?»; **піпець**: Уся ця мантра, це така собі ширма за якою ховають усі неподобства, гріхи, зашквари та **повний піпець**, який під час війни називається мародерством; **офігезними**: Вони отримують якісь смішні судові вирокки і стають прямо **офігезними** героями; **повний ах~й**: Навіть корупціонери часів Яника в шоці, якщо не сказати в **повному ах~й**. Із наведених девіантних засобів два слова безумовно належать до обценної лексики – **сміху*очки**, **повний ах~й**, через що автор використав графічні евфемізми; два інші (**повний піпець**, **офігезними**) в сучасному огрубілому мовленні вже зараховують до жаргонізмів, хоча це очевидні евфемізми до вульгаризмів **повний пиздець** у значенні повний крах [8, с. 285] та **охрінезний**: **Охрінезний**, а, е. вульг.-просторозм. Те саме, що **Охуєнний**, а, е, обсц., згруб.-просторозм. 1. Надзвичайно високий за ступенем вияву ознаки [8, с. 267-268]. Лексеми **сміху*очки** та **повний ах~й** у словнику Л. Ставицької не зафіксовано, очевидно, через те, що вони увійшли в активний вжиток пізніше, зокрема друга, на нашу думку, з російської попкультури; українське інтернет-джерело myslovo.com його вже подає зі значенням «стан надзвичайного подиву, шоку, коли відбирає мову» [myslovo.com], проте без детальнішого коментаря. А слово **сміхуйочки** позначає розважальний веселий контент на YouTube, у Facebook, на pinterest.com, і, очевидно, уже не сприймається користувачами мереж, як вульгаризм.

У дописі В. Горковенка є й інші девіації, які суголосні до стилістики тексту: **відосік замутив, бути у пікселі, не фонять** (прилаштувалися і просто не фонять). Вважаємо, що це такі ж змістові, смислові та образно-емоційні засоби. Правда, є й пунктуаційні огріхи; однак невідомо, чи це друкарські помилки, чи неправильні пунктограми.

Дана Юрович. Публікація називається «Замах на продаж». Нею Д. Юрович хоче захистити друга-волонтера, якого незаконно звинувачують у правопорушенні і яке інкримінують як замах на продаж. Загальний стиль публікації – обурення та осуд силовиків. Авторка не добирає слів чи радше добирає найбільш образливі, щоб вихлюпнути усе, що накипіло в повсякденних змаганнях за перемогу і над ворогом, і над бюрократією, з якою неминуче стикаються волонтери, особливо люди без публічного імені та іміджу, адже законодавчо багато аспектів волонтерсь-

кої діяльності не врегульовано. Ось так і трапилось із «чесним простим підприємцем» Сергієм Цибульським. Очевидно, емоційність публікації та поспіх написання зумовили низку девіацій – неумисних (помилки) та умисних.

Серед помилок виокремимо орфографічні: *простонеба* замість *просто неба*, лексичний суржик (з рос.): *ширпотреб, короче, напроліт*; кілька пунктограм. Ці девіації (перш за все лексичні) дисонують, водночас, на жаль, є виявом мовної особистости та не вважаються авторкою критичними, ужиті мимохідь. Загалом текст адекватний з погляду стилю соціальних медіа.

Умисні девіації складають жаргонізми та обценна лексика, яку не пом'якшено графічними евфемізмами і яку ужито згідно з орфографічними нормами. Щоб зберегти стиль та репрезентаційний контекст, подамо усі випадки вживання указанної лексики разом. Спочатку наводимо жаргонізми та сленгізми, які виявляють сучасного медійного комуніканта: *Шиють йому ЗАМАХ НА ПРОДАЖ; Війна закінчилась для пациків в теплих кийвських кабінетах? Треба звітність? Результат? КРІ аби підтвердити ваші овердохера зепешечки?!; Тобто, коли пиздиться гуманітарка вагонами і кришуться з оп – це окей; Один з тих, хто вджобує добу напроліт...* Якщо жаргонізми *шиють і кришуться* загальновідомі та у розмовному стилі стали майже нормою, хоч походять із російського зеківського жаргону, то слово *пацики* – українське, вдалий неологізм, уведений до широкого вжитку письменником Анатолієм Дністровим; у цьому контексті означає «золоту молодь», дітей бізнесової та політичної еліти, які зайняли посади завдяки протекціонізму. Лексема *зепешечки* (розм. зарплати) уживається із аббревіатурою в англійському варіанті (КРІ: key performance indicators, укр. КПЕ: ключові показники ефективності) та прислівником, що утворений поєднанням англійського прикметника *over* (надмірний) та вульгаризму *дохера* (присл., *багато, надмірно*): *овердохера* тут у знач. *забагато, надмірно*. Зауважмо, що прислівник ужито як атрибут іменника, тобто може йтися про функціональну ад'єктивізацію (транспозицію у прикметник) (у знач. *завеликі, надмірні*), хоч із погляду граматики таке поєднання – девіація. *Вджобувати* означає *тяжко працювати*, від англійського *job* – робота, але закріпилося, на нашу думку, як паронімічний евфемізм, а також омограф (вжобувати) до *Вйобувати, недок., обсц.* Працювати, докладаючи чимало фізичних зусиль [8, с. 118].

Обценна лексика: *Короче, йоб їх мать ПРОДАЖ ГУМАНІТАР-КИ!; Ах йоб вашу мать, відповідальні наші органи; Хочеться подякувати урядовцям за ті 50 Chevrolet Tahoe з США, які були виклянчені ніби як для фронту, а возять сраки урядовців; Тобто, коли пиздиться гуманітарка вагонами і кришуться з оп – це окей; Коли реально робляться потрібні справи, де держава не робить ні хера, простими людьми - на*

*тобі від 5 до 7 років ув'язнення; Я розумію, що Сергій не розпіарений і це історія одного малого підприємця. Але він один із нас. Один із тих – кому **не похуй**, що буде з цією країною; Один з тих, хто вджабує добу напроліт аби не **просьбати**, не підвести і виконати по максимуму всь від себе залежне для перемоги.*

Один із найобразливіших вульгаризмів **йоб твою (вашу) мать** уживається двічі у стосунку до силових структур держави, які в першому випадку перелічені (**БЕБ, ДБР і ДПСУ**), у другому названі узагальнено – *відповідальні наші органи*. Уважаємо, що використання не пом'якшеного варіанту вислову є свідомим виявом зневаги і обурення непрофесійними, аморальними і фальшиво-цинічними діями силовиків, а також засобом привернення уваги: «Почуйте мене! Що ж це робиться!» (див.: [8, с. 238-239]). Усі нецензурні слова використано як характеристику нечесної і безсоромної влади, яка є аморальною і цинічною (**йоб їх мать**), краде (**пиздить** *гуманітарка вагонами і кришуться з оп*), байдужа (*державна не робить ні хера*), марнотратна і протиставлена простим українцям, які рятують країну тяжкою працею (їм, на відміну від державців **не похуй**, вони тяжко працюють, щоб, на відміну від державців, не змарнувати (**не просьбати**)); протиставлення побудоване на експліцитному чи імпліцитному порівнянні.

Метонімія **возять сраки** є власне українським вульгаризмом, що зневажливо характеризує несумлінних урядовців, політиків, держслужбовців, що використовують державне забезпечення (тут – невинувато дорогим службовим автомобілем) у власних інтересах.

Увесь текст жанрово-стилістично та емоційно-оцінно спрямований на читача так, щоб викликати емоційний резонанс, розбудити, обурити, спонукати до емпатії та дії. З іншого боку, він апелює: «Це ми, українці, співвітчизники, браття і сестри, захистімо правду!» Очевидні у тексті й гендерні ознаки, зокрема й у використанні жаргонної та обценної лексики. Уважаю, що ці засоби відіграють вагому, подекуди вирішальну роль в реалізації комунікативної інтенції авторки. Прикро, що Д. Юрович переконана (ми не опонуємо), що це необхідний і єдино прийнятний шлях (варіант тексту), щоб бути поміченою в потоці емоційно пересиченої і резонансної інформації воєнного часу, коли загал починає звикати мимохіть чи усвідомлено до драматичної-трагічної-травматичної стрічки новин (розлогий епітет-девіація).

Перспективи дослідження мовних девіацій, зокрема лексичних та зі сфери обценної лексики, визначені потребою формувати власний український суспільний дискурс, вільний від нав'язаних стереотипів мовно-ментальною асиміляцією московитами. Важливо, щоб межові стилістичні засоби та умисні мовні девіації були доречними, радше винятком, ніж нормою. Ми неминуче будемо ушляхетнювати наше суспільне мовлення та диференціюватимемо сфери використання стилістично марко-

ваної лексики. Ми змінюватимемо світ, і буде змінюватися наш суспільний медійний дискурс. Один із варіантів власне української лайки пропонує „Освіторія” на своєму сайті osvitoria.media (див. матеріал: Юрченко Олена. Люта українська лайка: чим замінити російські матюки).

Суспільний дискурс, зокрема в ЗМІ інтернету, відображає наше життя і нашу боротьбу, війну за себе і за світ своєї мрії – світ українства. Ми такі, якими є, якими долали й долаємо наш шлях історії. Ми змінюємося і змінимося, і колись повернемося до традицій української культури в царині обценности, відродимо наші питомі інвективи, позбудемося похмурого, ворожого і бруталного світу безпросвітності і безправ’я, який уособлено в матах мови московитів. Ми не відмовимось від життєздатних набутоків у сфері обценности, але наша інвективна лексика, як споконвіку, відобразатиме здорову емоційність, гумор, доречний натуралізм, еротизм, профанно-сакральні відміни української мовної картини світу.

Література

1. Барчук В. Спортивний репортаж як дзеркало суспільного мовлення (на матеріалі футбольних телетрансляцій). Рідне слово в етнокультурному вимірі. Зб. наук. праць. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич: Посвіт, 2015. С. 17-25.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія. 2004.
3. Домрачева І.Р. Мовні девіації в українських засобах масової інформації. Вісник Донецького національного університету. Серія Б. Гуманітарні науки. № 1-2. 2015. С. 97-103.
4. Дяків Христина. Комунікативна девіатологія в Україні: огляд проблематики. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Вип.6, 2016. С. 168-174.
5. Єльнікова Н.І. Теоретичні засади вивчення девіантної комунікації. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 32 (71). № 4, Ч. 1. 2021. С. 18-23.
6. Макарець Ю.С. До питання про девіативність текстів українських інтернет-ЗМІ (на прикладі інтернет-видання „Українська правда”). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2018. №32. Т.3. С. 72-76.
7. Мішеніна Т.М. Мовні девіації інтерферального характеру в системі сучасної української мови. Криворізький державний педагогічний університет. Філологічні студії. Вип. 11. 2014.С. 108-122.
8. Ставицька Леся. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Київ: Критика. 2008.
9. Горковенко Володимир.
https://censor.net/ua/blogs/3381412/pro_bltvo_ya-ke_ne_na_chasi

10. Грінченко Борис. Словарь української мови. Тт. 1-4. Київ: Наукова думка. 1996.
11. Ратушний Роман <https://censor.net/ua/r3347969>
12. Юрович Дана https://censor.net/ua/blogs/3378690/zamah_na_prodej
13. Юрченко Олена <https://osvitoria.media/experience/lyuta-ukrayinska-lajka-chym-zaminyty-rosijski-matyuky/>
14. goroh.pp.ua
15. myslovo.com

DEVIATIONS OF MODERN PUBLIC SPEECH: OBSCENE VOCABULARY (BASED ON BLOGS ON CENSOR.NET)

V. M. Barchuk

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka St., 57;
e-mail: volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua*

***Aim.** The article is devoted to the study of the peculiarities of modern Ukrainian public speech based on the texts of the bloggers of the online publication Tsenzor.net. The deviations are object of analysis in journalistic texts, in particular the conventionality and peculiarities of the use of obscene vocabulary. Traditionally, language deviations are considered as a communicative failure or mistake. The work defines a new aspect of the interpretation of deviations as a means of achieving a communicative goal, realizing the intention of the sender, revealing the content and emotionally and axiological directing the discourse. The reasons for the use of obscene vocabulary in public speech, its appropriateness, functional boundaries and ethnic features of use are substantiated. The prospects and tasks of the development of Ukrainian public speech are defined.*

***Methods.** The key research method is descriptive. At the same time, a comparative-typological analysis of the denotative-connotative, emotional-evaluative, cultural-ethical meaning of obscene lexemes and their functional status was used. The contextual analysis made it possible to establish the background and conditionality of the functional-semantic load of intentional deviations as text-creating tools.*

***Results.** The study of the language of bloggers revealed that language deviations are a typical feature of texts in the modern media space. It was determined that part of the deviations is a consequence of the dynamism of the information field, due to gaps in the formation of linguistic personality, as well as a low level of requirements for language culture. On the other hand, part of linguistic, first of all lexical, deviations is a conscious choice of the authors, in particular the use of obscene words. The level of stylistic marking*

of obscene vocabulary, which the authors use directly, euphemizing or presenting it already as jargon and slang, has been established. The appropriateness of the use of deviant vocabulary from the point of view of the perspective of the development of Ukrainian public speech is determined.

Originality. *The author's concept of lexical deviations as a means of achieving a communicative goal is substantiated. The model for describing obscene vocabulary in public speech is proposed based on a holistic analysis of the text, its communicative and pragmatic features, and the conditions for the appearance of lingual deviations.*

Practical significance. *Research material can be used to study the stylistically marked components of the author's discourse within the course of linguistic analysis of the text. The conclusions and generalizations will contribute to the elaboration of the foundations of the development of both public speech and the Ukrainian lingual identity.*

Key words: *public speech, lingual deviation, lexeme, obscene lexemes, lingual personality.*